Kynning fyrir:

Mannréttindaráði Reykjavíkurborgar

8. maí 2025

RÍKISENDURSKOÐUN

Forsendur

- Úttekt á innleiðingu og framkvæmd sveitarfélaga **á lögum nr. 38/2018**, um þjónustu við fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir
- Að beiðni **félagsmálaráðuneytis** í apríl 2021
- Beiðnin var sett fram vegna vinnu starfshóps á vegum ráðuneytisins um **heildarendurskoðun laganna**

Umfjöllunarefni

Innleiðing og framkvæmd	Yfirstjórn og eftirlit	Markmið
• Hvernig hefur innleiðingu og framkvæmd sveitarfélaga verið háttað? • Hafa verið brestir í innleiðingu laganna? • Hafa verið brestir í framkvæmd sveitarfélaganna, þ.m.t. á leiðbeiningarskyldu þeirra?	• Hvernig hefur félags- og barnamálaráðherra sinnt yfirstjórnar- og eftirlitshlutverki sínu?	• Hefur markmiðum laganna verið náð?

Tillögur til úrbóta

1. Bæta þarf leiðbeiningar- og kynningarferli
2. Skýra þarf fjármögnun NPA samninga
3. Uppfæra þarf reglur og kynningarefni fyrir notendur þjónustunnar
4. Styrkja þarf ytra og innra eftirlit

1. Bæta þarf leiðbeiningar- og kynningarferli

- Við laga- og reglugerðarbreytingar þarf að **gæta þess að leiðbeiningarefni** ráðuneytis og sveitarfélaga **sé tilbúið samhliða** gildistöku á nýjum kröfum eða að vel skilgreind útgáfuáætlun þar um liggi fyrir
- Mikilvægt er að við gildistöku laga nr. 88/2021 og tilheyrandi breytingar á lögum nr. 38/2018 **verði ekki endurtekin óvissa** um stöðu leiðbeiningarefnis og áforma um þróun þess og ábyrgð

1. Bæta þarf leiðbeiningar- og kynningarferli

- Þegar gerðar eru **breytingar á kröfum og viðmiðum** í málaflokknum, sem leiða m.a. af lagabreytingum, reglugerðum og leiðbeiningarefni, þarf að **kynna slíkar breytingar ítarlega**
- Sníða þarf kynningarferli í málaflokknum þannig að **væntingum og þörfum** sveitarfélaga sé mætt. Það á ekki síst við um stærri og leiðandi sveitarfélög

1. Bæta þarf leiðbeiningar- og kynningarferli

- Engir sérstakir kynningarferlar umfram hefðbundið samráðsferli eru fyrir hendi vegna breytinga á lögum og reglugerðum varðandi málefni fatlaðs fólks
- Ekkert tryggir að tilhlýðilegt leiðbeiningarefni liggi fyrir samhliða gildistöku breytinga á lagaramma málaflokksins

RÍKISENDURSKOÐUN

Þjónusta við fatlað fólk skv. lögum nr. 38/2018

Eftirfylgni

Febrúar 2025

1. Bæta þarf leiðbeiningar- og kynningarferli

- Nýleg dæmi um veigamiklar lagabreytingar bera þó með sér raunhæfari viðmið um innleiðingartíma og vilja til að forðast óvissu um fjármögnun
  - ✓ Sbr. farsældarlögin en innleiðing þeirra eru nú til skoðunar af hálfu Ríkisendurskoðunar

RÍKISENDURSKOÐUN

Þjónusta við fatlað fólk skv. lögum nr. 38/2018

Eftirfylgni

Febrúar 2025

2. Skýra þarf fjármögnun NPA samninga

- **Skýra þarf fyrirkomulag fjármögnunar** NPA samninga þannig að ákvæði laganna verði uppfyllt og að NPA samningar **verði ekki háðir fyrirvörum vegna óvissu um fjármögnun**
- Þá þarf afgreiðsluferli félagsmálaráðuneytis að vera **gagnsætt og skilvirkt** og sveitarfélög upplýst um afstöðu til samninga hverju sinni

2. Skýra þarf fjármögnun NPA samninga

- Brýnt að ljúka endurskoðun á lögum og reglum sem lúta að notendastýrðri persónulegri aðstoð
- Viðvarandi ágreiningur milli ríkis og sveitarfélaga sem verður að leiða til lykta
- Fjöldi samninga ekki í samræmi við markmið stjórnvalda
- Viðleitni til að bæta afgreiðsluferil samninga

RÍKISENDURSKOÐUN

Þjónusta við fatlað fólk skv. lögum nr. 38/2018

Eftirfylgni

Febrúar 2025

2. Skýra þarf fjármögnun NPA samninga

- Samkomulag ríkis og sveitarfélaga í desember 2023
  - ✓ Þjónusta við fatlað fólk 1,69% útsvarshlutfalls
  - ✓ 0,25% til viðkomandi sveitarfélags
  - ✓ 1,44% í Jöfnunarsjóð
  - ✓ 0,235% af skatttekjum ríkisins veitt til Jöfnunarsjóðs til jöfnunar þjónustu þeirra við fatlað fólk
- 25% kostnaðarhlutdeild í 172 NPA samningum flutt varanlega til Jöfnunarsjóðs frá og með 2025
- Ekki sátt milli aðila

RÍKISENDURSKOÐUN

Þjónusta við fatlað fólk skv. lögum nr. 38/2018

Eftirfylgni

Febrúar 2025

2. Skýra þarf fjármögnun NPA samninga

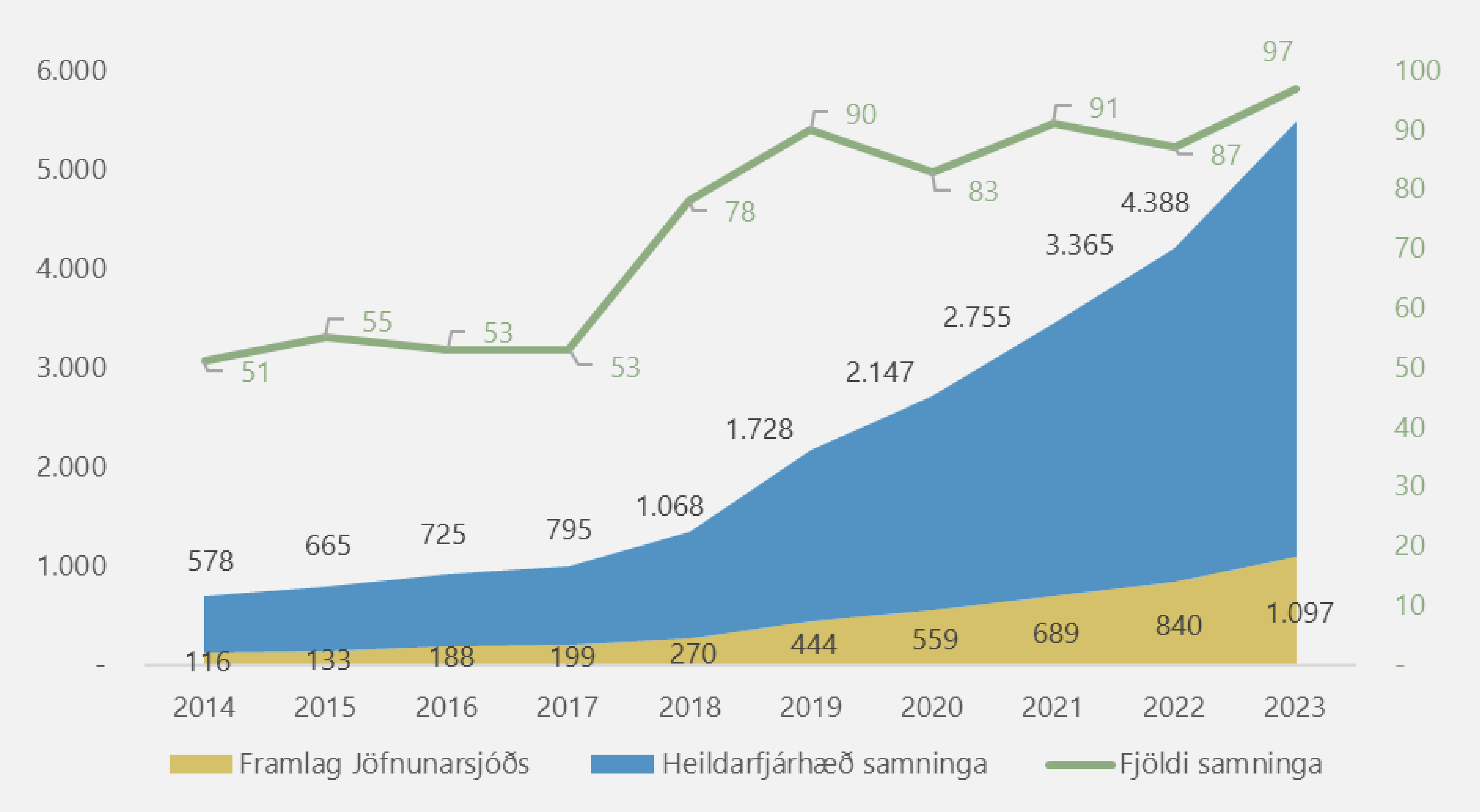

Hlutur Jöfnunarsjóðs var 1,1 ma.kr. árið 2024 á móti 3,3 frá sveitarfélögum

Skv. lögum nr. 38/2018 áttu samningarnir að vera orðnir 145 árið 2023.

Mat NPA miðstöðvar að þeir verði ekki orðnir 172 fyrr en 2040

2. Skýra þarf fjármögnun NPA samninga

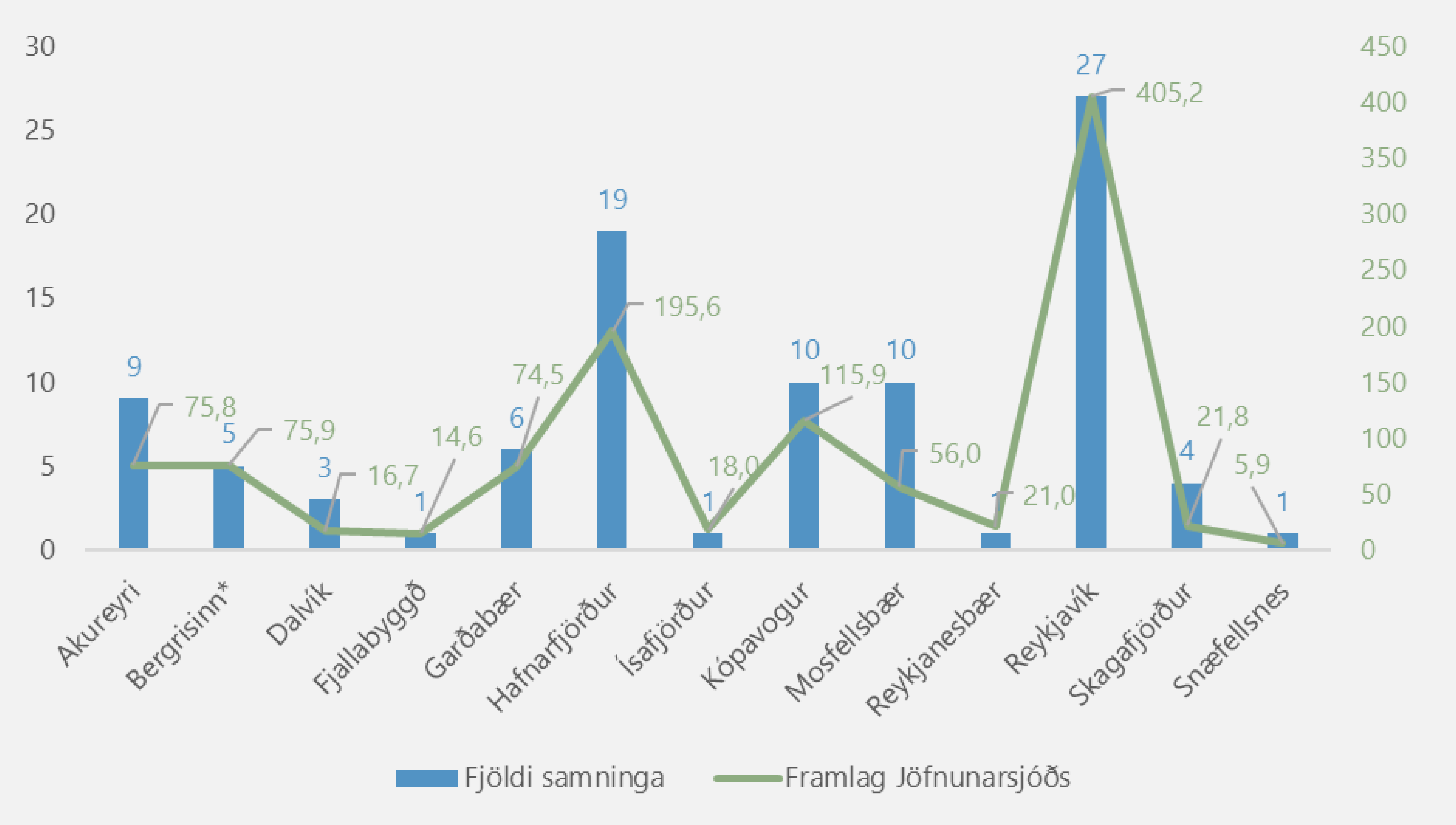

3. Uppfæra þarf reglur og kynningarefni fyrir notendur þjónustunnar

- Æskilegt er að sveitarfélög **hraði uppfærslu** á eigin reglum til að **eyða óvissu** og renna **styrkari stoðum** undir þjónustuna og markmið laga nr. 38/2018

- Mörg sveitarfélög og/eða þjónustusvæði ættu jafnframt að **endurskoða efni á vefsíðum sínum** og gæta þess að framsetning viðkomandi efnis taki mið af **þörfum þeirra** sem nýta sér þjónustuna

3. Uppfæra þarf reglur og kynningarefni fyrir notendur þjónustunnar

- Uppfærsla á reglum og leiðbeiningum hjá einstökum sveitarfélögum ekki fylgt eftir
  - ✓ Hvatning og aðstoð frá SÍS
- Félags- og vinnumarkaðsráðuneyti **vinnur að** bættu aðgengi
  - ✓ Landsáætlun um innleiðingu Samnings Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks
  - ✓ Upplýsingar um réttindi, þjónustuleiðir, umsóknir og almenn ráðgjöf á vefnum island.is

4. Styrkja þarf ytra og innra eftirlit

- Ytra **eftirlit þarf að vera virkara og tíðni úttekta að aukast**, með sérstaka áherslu á **virkni kerfa** þjónustuveitenda, frekar en að fást nær eingöngu við einstaka ábendingar

- **Nýta þarf lagaheimild um frumkvæðiseftirlit með virkari hætti** til að kanna kerfisbundið virkni stjórnunarkerfa þeirra sem þjónustuna veita, þ.m.t reglur, verklagsreglur og innra eftirlit

4. Styrkja þarf ytra og innra eftirlit

- Leggja þarf **aukna áherslu á innra eftirlit** þjónustuveitenda og skilja betur á milli áherslna í ytra og innra eftirliti
- Gefa þarf út **leiðbeiningarefni um skipulag og framkvæmd innra eftirlits** hvað varðar eftirfylgni með kröfum og gæðaviðmiðum

4. Styrkja þarf ytra og innra eftirlit

- Gæða- og eftirlitsstofnun velferðarmála (2022)
  - ✓ Styrkir forsendur bæði innra og ytra eftirlits
- Langt í land að tilhögun og forsendur séu viðunandi
- Ráðherra hefur ekki nýtt heimild til að setja reglu-gerð um innra eftirlit þeirra sem veita þjónustu á grundvelli laga nr. 38/2018
  - ✓ Sveitarfélögin almennt veikburða, bæði sem framkvæmdaraðili og eftirlitsaðili
- Tilhögun og framkvæmd eftirlits af hálfu Gæða- og eftirlitsstofnunar velferðarmála enn í mótun
  - ✓ Gæðaviðmið ekki fyrir hendi

Samantekið

„Þótt að einhverju leyti hafi verið komið til móts við [tillögur Ríkisendurskoðunar] eru margir þeirra annmarka sem bent var á enn fyrir hendi. Mikilvægt er að ráðuneyti félags- og vinnumarkaðsmála haldi áfram vinnu við að koma til leiðar nauðsynlegum úrbótum."

- Verður ekki fylgt frekar eftir að sinni
- Rík ástæða af hálfu Ríkisendurskoðunar til að fylgjast með verkefnum sem eru flutt milli stjórnsýslustiga
  - ✓ Árangur og nýting ríkisfjár

Takk fyrir